

Mączak, Antoni

"The general crisis of the seventeenth century", wyd. Geoffrey Parker i Lesley M. Smith, London 1978 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/3, 644

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

The General Crisis of the Seventeenth Century, wyd. Geoffrey Parker i Lesley M. Smith, Routledge and Kegan Paul, London 1978, s. X + 284.

Koncepcja kryzysu XVII wieku, która wywołała w Polsce przed dwudziestu laty pewne zainteresowanie historyków, w nauce światowej powraca wciąż w nowych wersjach; wysuwane są świeże argumenty za i przeciw. Znajduje to słaby oddźwięk w publikacjach polskich, a studenci mają do dyspozycji praktycznie jedynie dwa artykuły — E. Hobsbawma i H. R. Trevor-Ropera — sprzed 25 i 20 lat. Wyprzedzili nas pod tym względem Czesi, umieszczając burzliwą problematykę swego kraju i Europy środkowo-wschodniej w układzie wielkich przekształceń Europy i świata (prace M. Hrocha, J. Petraña i J. Polišíensky'ego).

Przedstawiany tu zbiór artykułów pomija wspomnianych wyżej klasyków tematu (tłumaczonych zresztą już na wiele języków). Najszerzy charakter ma rozprawa Nielsa Steensgaard (Uniwersytet w Kopenhadze) „Kryzys XVII w.”, tłumaczona z duńskiego i przedstawiana też w 1970 r. na kongresie w Moskwie. Autor tak podsumowuje swe wnioski: „Wedle woli, możemy odrzucić pojęcie kryzysu całkowicie lub powiązać je z problemem absolutyzmu. Jednakże właśnie to powiązanie obu problemów zdaje się dostarczać możliwości owocnego wznowienia dyskusji”. Jest wedle niego błędem traktowanie absolutyzmu jako biernego narzędzia, np. jakiejś klasy; trzeba w systemach rządów widzieć także czynnik kształtujący społeczeństwo (s. 48). Jest to kierunek zgodny z nowymi badaniami duńskimi, a także szwedzkimi, które wniosły wiele w zakresie analizy społecznej i gospodarczej funkcji państwa tego okresu.

Artykuł „Między XVI a XVII wiekiem: kryzys gospodarczy 1619—22” Ruggerio Romano (Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, Paryż) bywa u nas cytowany; doczekała się ta praca także krytycznych uwag Jerzego Topolskiego („Narodziny kapitalizmu w Europie XIV—XVII wieku”, Warszawa 1965, s. 159—165).

Dwie rozprawy traktują o problemie rewolucji w XVII wieku. John Elliott (obecnie Institute for Advanced Study, Princeton) przedrukowuje swój odczyt inauguracyjny w King's College Uniwersytetu Londyńskiego: „Rewolucje i ciągłość w Europie wczesnonowoczesnej”, zaś A. Lloyd Moot (University of Southern California, Los Angeles) rozprawę „Przesłanki rewolucji w Europie wczesnonowoczesnej: czy istniały rzeczywiście?”.

Dwa artykuły dotyczą Niderlandów, które od początku dyskusji kryzysowej sprawiały niemało problemów. Geoffrey Parker (St Salvator's College, University of St Andrews) pisze o „Rewolcie holenderskiej i polaryzacji polityki międzynarodowej”, a Ivo Schöffer (Uniwersytet w Lejdzie) pyta: „Czy Złoty Wiek Holandii zbiegł się z okresem kryzysu?”.

Ostatnia rozprawa ma charakter całkowicie odmienny. „Minimum Maundera: plamy słoneczne i klimat za panowania Ludwika XIV” Johna A. Eddy (National Center for Atmospheric Research, Boulder, Colorado) potwierdza wysuwaną już u schyłku ubiegłego wieku obserwację o niemal całkowitym braku plam na słońcu w latach 1645—1715. Wstęp wydawców wiąże te sprawy ściśle z klimatem i sytuacją gospodarczą, zwłaszcza rolnictwa, Europy tych lat. Ów wstęp, nader zwięzły, ale pełen erudycji, wiąże całość, doskonale zarazem informując o różnicowalności, niekiedy egzotycznych, marginaliach zagadnienia.

Jeszcze jedna książka pilnie potrzebna w naszych bibliotekach naukowych.